

KARAĆ SIĘ (111) *vb impf*

się (75), się (34), si(ę) (2).

W inf ka- (11), kã- (8); ka- *GliczKsiąż, BibRadz, BielKron, GórnDworz, RejPos, OrzJan, WuJNT*; kã- *LubPs, SkarJedn, KochWr, PowodPr, CzahTr* (2); ka- : kã- *RejZwierc* (3 : 1), *SkarŻyw* (1 : 1); *drugie a jasne (w tym 2 r. błędne znakowanie)*. ◇ *W imp* -ã- (20), -a- (4); -ã- : -a- *BielKron* (1 : 1), *RejPos* (5 : 2), *MycPrz* (2 : 1). ◇ *W pozostałych formach a pochylone*.

inf karać się (22). ◇ *praes 2 sg* kârzesz się (2). ◇ *3 sg* kârze się (11). ◇ *3 pl* kârzą się (2). ◇ *praet 3 pl subst* kârąły się (2). ◇ *imp 2 sg* kârz się (17). ◇ *3 sg* niechâj się kârze (2). ◇ *1 pl* kârzmę się (7). ◇ *2 pl* kârzcie się (6). ◇ *3 pl* niech, niechâj się kârzą (4). ◇ *con 3 sg m* by się kârâł (2). ◇ *1 pl m pers* bychmy się kârali (5), byśmy się kârali (1) *KarnNap*. ◇ *2 pl m pers* byście się kârali (1). ◇ *3 pl m pers* by się kârali (21). ◇ *part praes act* kârząc się (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (trzy z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Wymierzać (sobie) karę* (10) :

a. *W funkcji zwrotnej* (3) : Lepiej fie łamemu łiebie karać niżli od innego *BielŻyw* 97.

Szereg: »sądzić się i (albo) karać się« (2): Byłmy fie łámi łádzili/ álbo karáli/ niebyłmy (od Bogá) łádzeni/ álbo karáni. *KarnNap Dv; LatHar* 133.

b. *W funkcji wzajemnej i pozornie wzajemnej* (2) :

karać się z kim (1): *GliczKsiąż F6v cf* »bić ani się karać«.

Szeregi: »bić ani się karać« (1): Czytamy [...] / iż dzyecyę było bârzo dobre / łtáteczne / y łpokoyne / ták że go nye potrzebá było nigdy bić / áni fie łnim kárác *GliczKsiąż F6v*.

»sądzić się, karać« (1): Swiecká tákże rzeczpołpolitá połtánowił im / náuczáiác iáko fie łádzić / karác / y bronić / nieprzyiaćiołom mieli. *SkarŻyw* 482.

c. *W funkcji biernej: być karanym* (5) :

Zwroty: »[jakim] karanim się karać« (1): A tych dułze ktore w wczynionym grzechu łmiertelnym ábo w łamym pierworodnym łchodzą / záráz do piekłá idą / włzakże roznyim karánim fie karác máią. *SkarJedn* 273.

»sądem karać się« (1): Grzechy fie też rołkwitnęły one / ktore fie łądem duchownym karály *SkarKazSej* 700b.

a. *Być przyczyną kary, mścić się* (3) : Ták fie ołdzczeńieństwo od łtárlzego / y wlgárdá *Przełozonych* karze *SkarJedn* 364.

karać się czym (2): Co telz zá karánie Ołdzczeńieństwá Pan Bog przepułzcza / iż fie niepołłufzeństwo niepołłufzeństwem karze. *SkarJedn* 363; *SkarŻyw* 261 *margin*.

2. *Oskarżać się, kajać się, ganić swoje postępowanie* (2) : To ielt pólalm pokutuiącego człowieká ktory wznowłły złóći łwoie łam fie karze przed pánem łwoiem powiedáiác *RejPs* 57; *RejJóz* C6.

3. *Nękać się, dręczyć się* (2) : Iedennałna regula łzwýátołzczy yelth: okrałsenye uewłzytkych cznotach przeto mouy Swyáty Byernad karz łyą czo chczelch mącz łyą czo chczelch *PatKaz III* 150.

karać się czym (1): A on wielce wrádowný dziękował / á o on zapis bârzo prołł / ielzcze fie karząc połtem y modlitwámi. *SkarŻyw* 173.

4. *Brać sobie za przestrożę, uczyć się na cudzych błędach, wystrzegać się czegoś; habere sibi documento* *Mącz*; *cavere a. sapere a. timere exemplo Cn (97)* : Stárzec áby fie fyn karał/ Sługam iego winy wkłádał: Rzkomo im o to bákáiąc/ Ták fyná nápominaíając *BierEz R, Fv, Q4; BielŻyw 106; RejJóz F8v; RejZwierz 46; BielKron 394; Hinc exemplum in aliquem fieri, Skarác kogo áby fie ynfzi karáli. Mącz 110c, 412b; RejAp 155; RejPos 127v, 227, Ooo4v; SkarKaz 3b; Przecz niechay kázdy człowiek ze mnie przykład bierze/ A niechay fie zás mądrze karze ták w tey mierze. CzahTr C3v; KlonWor 39.*

karać się z kogo, z czego (5): A to czo czynil albo pokutował niema łobie prziwłasczac za dołlic vczynienie dla onego iawnego grzechu/ ale zakaranie/ aby fie vřnał aby też fie drudzy řniego karali *SeklKat x3; RejPos 211v; RejZwierz 17. Cf* »karać się z przygod«, »karać się z przypadkow«.

karać się przez kogo (1): A przetoż wřyřcy iednákim głósem prořiemy żeby ten chłop był řkaran/ áby fie ini przez nie⁸⁰ karáli/ á tákowey řmiáłości nie mieli. *HistRzym 44v.*

karać się kim, czym (74): *LibLeg 10/93v; RejKupSekl a7; BielKom F5; RejZwierz 124v; BielKron 342v; Mącz I51a; GórńDworz Y8v; Vczmyřz fie też tego/ iáko fie tu iedni wymawiaíą wřiami/ wołmi/ żonámi/ kthorzy řą zábáwieni márnemi řpráwámi řwiáthá tego/ á dla niego nie dbáią nic o to řwięte powołánie Páná řwego/ ábychmy fie imi karáli *RejPos 160v; O nieřzczeńne Ieruzalem á mizerny řwiecie thych dzifieyřznych czářow nářznych/ przecz fie nie karzeřz tym nędznym vpadkiem przodkow řwoich? RejPos 197v, 56v, 120, 232v; Ale mądry tym fie karze/ Gdy fie ciągną prze zyřk łgarze. RejZwierz 232v, 23v, 60v, 77v, 241v, 253; BielSpr 26; SkarJedn 330; SkarŻyw 480, 493; A moglibyřmy fie Połockiéem karać/ bo ten ieno prze złé opářzienie zginął *KochWr 36; OrzJan 70; WujNT 330; CzahTr E2; KlonWor 40. Cf Zwroty.***

karać się w czym (1): koniecznieby fie tedy wřyřcy ři závřthydźić mieli y w řwym wielkim niedbáłřwie kárac/ Iż oni mogąc temu dawno dořyc vczynić/ á przedřię dáry Boże iakoby w řiemię zakopawřy/ tak oto w řwym wielkim niedbáłřwie zgnuřnieli/ y práwie řřřętwieli/ a Panie Boże day żeby fie kiedy przykłádem nářzym obudźić y ocucić mogli *BibRadz *5.*

W charakterystycznych połączeniach: mądrze karać się; karać się głupstwem, grzechami, nieszczęściami, obietnicami, plagą (2), przypowieściami (2), szkodami (2), upadkiem, winą; karać się z licemiernika.

Zwroty: »karać się przestrogami [czyimi]« (2): RejAp 153; Kářmyřz fie tedy wřyřcy tymi řářkávemi przeřřrogámi/ á tymi przypowieřciámi Páńřkiemi. RejPos 227v.

»karać się [czyj] przygodą (a. przegodą), z przygod [czyich]« [szyk zmienny] (34 : 1): *RejŁas w. 48; RejRozpr K2; RejJóz H6v; RejKup Bv, 14v, bb3; LubPs N2v marg; RejWiz 158v marg, Dd3; RejZwierz 41v, 124v; BielKron 98, 251, 253v, 333v, 334v; RejPos 27, 74 [2 r.], 201, 237v, 316v; PRzeto ty to powieřci towarzyřze mili/ Dano wam ábyřcie czřąc dobrej miřli byli/ Cudzemi przygodámi byřcie fie karáli *RejZwierz 239v, 17 [2 r.], [238], Aaa3v; MycPrz I C, II B[3]v, C3; WierKróc Bv; WerGořc 221; Czego mądrze przeřřřzegay czářu řpokoynego. Karząc fie z przjgod znáćńnych Krzeřciáńřkich Krolow *CzahTr Gv, C4, E4v.***

»przykłádem [czyim, ktorym] karać się« [szyk zmienny] (7): *RejPs 73v; Niech że řye tym przykłádem karzą wřyřcy ini Krolowie *OrzRozm C2v; Zás obywářelom przyřřoi/ áby [...] pořřronnemi fie przykłády karáli [ac externis exemplis moveantur] *ModrzBaz 101; Bo gdy fie tego***

iedná ważyła/ wnet od Czártá opętana była: y tak iey przykładem/ drugie fię karály. *SkarŻyw* 107; *ReszList* 192; *WujNT* 448; *PowodPr* 84.

»karać się [czyim, jakim] przypadkiem, z [czyich] przypadkow« [szyk zmienny] (4 : 1): Iáko miod pczółká z rozmaitych kwiatkow/ Nośi/ thák fie thy karz s cudzych przypadkow. *RejZwierc* 214, 29v, 214, 239v; Karzciefz fię przypadkiem moim/ ábyście na dálfzy čás ípraw zbáwienia wálze⁸⁰ nie odkládáli *WysKaz* 47.

Szeregi: »obaczyć się a karać się« (1): A tak obacz fie á kárz fie rádfzey cudzemi przygodámi ty niezczęfny Herodzye á ty złościwy Káimie/ to ielt/ ty káždy grzelzny á złościwy człowiecze *RejPos* 27.

»karać się a przestrzegać się« (1): to powoli dífcipułum przyfzedfzy rozważał iáko to fá rzeczy zelzywe á íprofne/ á pocźciwemu nieprzyfstoyné/ áby fie s tego karáli/ á ná potym fie tego przeítrzegáli. *RejZwierc* 17.

»karać się a upominać« (1): A tak pomierny gniew nie ieltci gniew ále roítropne karánie á nápomínánie/ áby fie potym oni tego ítrzegli co im to nalezy/ á tym fie karáli á vpomináli. *RejZwierc* 77v.

Synonimy: 2. oskarżać się, potępiać się, strofować się, trestać się, winić się; 3. dręczyć się; 4. hamować się, obaczać się, powścięgać się, przestrzegać się.

Formacje współrdzenne cf KARACĆ.